

GAÁL LÁSZLÓ

Karcag, 1891. jan. 22. – Karcag, 1964. jún. 13.

tanár, gimnáziumigazgató, a nyelvészeti tudományok kandidátusa, klasszika-filológus tanszékvezető, iranista, műfordító

Szülei Gaál F. László kereskedő és Borsos Zsuzsánna, mindketten karcagi reformátusok. Édesanyja 20 évesen maradt özvegy, és korán meghalt testvérével együtt nevelte őket. Ekkor még Gaál F. László néven szerepelt az iratokban.

Karcagon a Kálvin úti „csengős iskolában” tanult, majd 1901-től a Református Gimnáziumba kerültek gyermekkori tanulótársával és barátjával, a később szintén híressé váló Németh Gyula (1890-1976) nyelvész turkológussal. A családnál őrzött bizonyítványa szerint jó tanulóként tandíjmentességet jelentő ösztöndíjat kapott.

Görög-latin szakos bölcsészhallgatóként a Kolozsvári Egyetemen folytatta tanulmányait 1909-től. Itt kedvelte meg az ókori tudományokat, a görög és római kor klasszikusait. Végbizonyítványa (1913) szerint a nyelvek (görög, latin, olasz, francia, német) és az irodalom mellett didaktikát, logikát, etikát, filozófiát, pedagógiát is tanult. Kitüntetéssel végzett görög-latin-filozófia szakos tanárként hagyta el Kolozsvárt, és még ebben az évben Summa cum Laude filozófiai doktorátust szerzett. Tehetségével, szorgalmával és munkabíráásával kitűnt munkatársai közül, és nem véletlen, hogy nyugdíjazása után is kandidátusként taníthatott.

Nagykőrösön kapott tanári állást. Előtte még hazatért Karcagra, ahol feleségül vette Tőkés Juliánát, aki egész életében a biztos háttérrel jelentette. Két gyermekük született: Júlia (1914-2002) és Lívia (1916-1937).

Ösztöndíjat kapott az 1923-25-ben folytatott göttingai tanulmányaira, ahol három szemesztert hallgatott iranisztikából. A keleti nyelveket 1924 előtt önállóan is tanulmányozta. Az összehasonlító nyelvészet mellett elmélyedt az Aveszta tanulmányozásában, közreműködött az újonnan felfedezett tokhár nyelv megfejtésében.

Nagykőrösön 1914-28 között latin és görög nyelvet oktatott, és aktívan bekapcsolódott a közéletbe. Az I. Világháborúban ezredparancsnoksági írnokként alkalmazta tökéletes német nyelvtudását. Békében alapító főtítkára az Arany János Társaságnak, cikkeket ír, újságot szerkeszt, majd igazgató-helyettes.

Volt karcagi tanára, Horváth Ferenc akkori igazgató nyugdíjazását követően 1928-ban a református egyháztanács hazahívta igazgatónak. Szerette Nagykőröst, de ezt elfogadta.

Karcagon hamar megtalálta a legfontosabb fejlesztési irányokat. A nagykunsági tudósok közül Németh Gyula honfoglalással, Gyórfy István néprajzzal kapcsolatos kutatási eredményeit példaképpül állította a diákok elé. 1929-ben egy görögországi tanulmányút figyelmét még inkább az ókori nyelvekre irányította. Hatalmas méretű társadalmi szerepvállalás tette egyre elismertebbé.

Az 1940/41-es, általa szerkesztett gimnáziumi évkönyvalapján dr. Gaál László: „tanügyi főtanácsos, gimn. igazgató, a budapesti Körösi Csoma-Társaság rendes tagja, a nagykőrösi Arany János Társaság rendes tagja, a budapesti Filológiai Társaság tagja, a budapesti

Nyelvtudományi Társaság tagja, a lipcsei Deutsche Morgenliindische Gesellschaft tagja, a párisi Société de Linguistique de paris tagja, a „Parthenon-Egyesület” igazgató-választmányi tagja, a (református) zsinat rendes tagja, tiszántúli ref./ormátus/. egyházkerületi képviselő, heves nagykunsági (református). egyházmegyei képviselő, karcagi (református). egyháztanácsai képviselő, a debreceni tankerület latin nyelvi tanulmányi felügyelője, karcagi városi képviselő, Jász-Nagykun-Szolnok vármegye törvényhatósági bizottsági tagja, a karcagi Városi Takarékpénztár felügyelőbizottsági elnöke, a Karcagi Népbank igazgatósági tagja, az Országos Ref. Tanáregyesület választmányi tagja, az (Országos. Középkolai) tanáregyesület választmányi tagja, a Protestáns Tanügyi Szemle szerkesztőbizottsági tagja, a Karcagi Mentő Egyesület társelnöke, a Karcagi Öregdiákok Szövetségének társelnöke, a Karcagi Iparos-Dalárda tiszteletbeli elnöke, a karcagi Széchenyi-Társaskör társelnöke, a karcagi Szabadság-Olvasókör tiszteletbeli elnöke.”

Karcagon elismerték iskolafejlesztő munkásságát. Igazgatói ténykedése alatt vált reálgimnáziummá a már akkor is híres humán iskola. A görög helyett áttértek az angolra. Az átszervezés mellett eredményesen tanított, és 1935-1949 között méltán váltak híressé tankönyvei, bírálatai, kritikái. Szinte évente jelentek meg a latin tanítását magas szinten tartó tankönyvei.

„Jó embernek könnyen, nagynak szívesen hihette akárki.” – hangzott a temetési méltatásban. (A Jászkunság tudósai 2. – 348. o)

Szerencsére többen élnek még, akiket tanított. Álljon itt Szűcs István karcagi öregdiák tanítványának visszaemlékezése:

„1948-ban vett át minket Schwirian tanár úrtól. Kezdetben félve, majd elismerve tiszteltük. Az igazgató úr „csak” minket tanított heti 4 órában. Az Esztergom - Gaál: Nagy latin nyelvtan írója közül „a Gaál”. Ó, Istenem! 1929-ben egyhónapos tanulmányúton volt 14-ed magával Görögországban, ahogy gyakran mondta: „a vallás- és közoktatási miniszter úr kijelölése alapján...” olyan útitársak voltak vele, mint a nyelvtanos Esztergom és Dr. Mező Ferenc (1928-as amszterdami olimpiai bajnok!). Egyre jobban csodáltuk az igazgató urat, és örültünk, hogy tőle tanulhattunk. Meg is lett az ára - tudni illett!

Szokása volt, hogy az órák kezdetén - más nyelvi órától eltérően — az anyag történelmi vonatkozásairól rövid ismertetőt tartott, így párhuzamosan római és görög témák keveredtek: Jupiter és Zeus, Amor és Eros, Aeneas és Odisszeusz, a római 7 domb és az Akropolisz, Soracte és az Olimpos... Gyakran a tanulmányútja és az utazásai is szóba kerültek. Ezért is csodáltuk, mert 1948-49-ben még nem nagyon utazgatott a magyar!”

Ezután személyes emlékeit is megosztva így folytatja: „A 42 fős osztályban összesen ketten kaptunk 7-est. (Ekkor ez volt az osztályzat: 1-7-ig.) A kedvence voltam. Egyszer egy szóbeli teszten 100 latin szóból 99-et tudtam. Egyedül az interea (eközben) fogott ki rajtam. Máskor azt értékelte, hogy Catullus: Albus an ater homo kétsorosát megpróbáltam műfordítani: „Nem akarok Caesar tetszeni én néked, Azt sem tudom fehér-e vagy fekete a képed!”

És egyszer csak kitörött a bejárati kapu üveglakka a gimnáziumban. Gazsi bácsi jelenti az igazgatónak, hogy én hagytam nyitva, és a szél becsapta. Hívat az igazgató úr. - Tudod fiam, az ajtó azért van, hogy becsukjuk... Mennyi a zsebpénzed? - Igazgató Úr! Nekem nincs zsebpénzem. - Akkor édesanyád fizet. - De igazgató úr! Ő most tejből és tojásból akar arra gyűjteni, hogy ruhát vegyen nekem.

Ezzel elengedett. A következő hét hétfőjétől már előre tartottam. Ovidius volt a téma. Megtanultam a Hic ego quiiaceo kezdetű sírfeliratát. Kezdi az órát, és elmondja, hogy milyen körülmények várták Tomiban, és előre megírta a sírfeliratát. - Elmondjam igazgató úr? Elmondtam: beírta a 7-est, és: - Szűcs fiam mondd meg otthon, hogy a biztosító kifizette az üvegezést! – és ezzel a mondattal leültetett. De szép is volt ez az óra! Nem csak nagy tanár, de csupa szív ember is az igazgató úr!”

Gaál igazgató úr élete 1949-ben új fordulatot vett, ugyanis az 1948-as államosítást követően – az akkori szokásnak megfelelően – váratlanul nyugdíjazták. Ugyanakkor Júlia lánya férjével és 3 gyermekével hozzájuk költözött, mert a veje Parragh Attila is elvesztette állását és szolgálati lakását is. Így unokái szellemi fejlődését közvetlenül figyelemmel kísérhette, alakíthatta. Nyugdíjazása után hónapokkal később a budapesti ELTE bölcsészkarán kapott lehetőséget, hogy megbízott előadóként szanszkrit, perzsa és oszét nyelveken tartson előadásokat. Itt született műfordításai: Ovidiustól a Fasti (6 könyv) és az Amores (3 könyv).

Ezután hívták meg Debrecenbe, ahol az egyetemen latint és görögöt oktatott. Más keleti nyelveket is elsajátított, és magas szintű műfordításokat hagyott az utókorra. Például 1953-ban befejezte a legendás perzsa eposz-költő Firdauszi: Sáhnáme című kötetének fordítását, amely fontos részeket közöl a Királyok Könyvéből. (2014-ben jelent meg L. Nagy Lajos kiadásában.) Komolyan vette a bibliai Nimród alakjának tovább éltetését a magyar hagyományokban, és a Teremtés nyelvének megidézését az eredeti 11 szótagos óperzsa mutaqarib versláb zenéjének megőrzésével. A Sáhnáme 120 ezer (!) sor, hatalmas alkotás. A fordítással tagjává vált annak a Szent Körnek (Weöres Sándor, Hamvas Béla, stb.), akik közvetlenül a Teremtő rezgésével képesek kapcsolatot tartani a szakrális világban – hangzott el a könyv debreceni bemutatóján.

Az 1957-től átmenetileg debreceni lakosként végzett hatalmas munkájával az egyetemen -tanszékvezetőként - a latin tanítás mellett tíz év szünetelés után újjá szervezte a klasszika-filológia tanszékét. Elhatalmasodó betegsége 1962-től egyre nehezebbé tette életét, már csak a lakásán fogadta a hallgatókat.

Utolsó évében alig tudott dolgozni, és 1964. június 13-án halt meg. Karcagon a Déli temető családi sírhelyében helyezték örök nyugalomra. Sokáig méltatlanul hallgattak róla, de aztán lassanként elindult tanári és tudományos munkásságának reálisértékelése. Emlékét az 1980-as évektől 2007-ig a „Gaál László díj” is megőrizte, amelyet a nagykunsági helytörténeti munkákért kaphattak a tanulók. (2007-től már csak a Karcagi Református Középiskoláért díjat kapják a legjobbak.)

Karcag város 2014-ben posztumusz Pro Urbe díjjal ismerte el életművét halálának 50. évfordulója alkalmából. Firdauszi: Sáhnáme fordításának megjelenésekor Gombosné Kegyes Margit latin-magyar szakos tanár, egykori tanítvány is méltatta munkásságát.

Köszönöm Kegyes Margitnak az életmű összeállításához küldött külön megemlékezését: „Én ugyan karcagi gimnazistaként ismertem meg G.L.-t , latint tanított óraadóként rövid ideig, de később, egyetemista koromban értettem meg, milyen megtiszteltetés a tanítványának lenni. Nemcsak tiszteltük, hanem szerettük is őt mi heten, magyar-latin szakosok, akik a 321. szoba körül tanyáztunk. Sokszor járt arra (csak remélem, hogy nem véletlenül, hiszen a professzori szoba más irányban volt), megállt, elbeszélgetett velünk. Megmondtuk neki, hogy ő olyan nekünk, mint a nagyapánk. Örült ennek... Nem tartott professzoros távolságot. Családias hangulat volt a tanszéken. A tanítását nyugodt, világos

előadásmód jellemezte. Pihentető perceket iktatott be pici felfrissülés céljára. Lehet, hogy volt ezek közt töltöttkáposzta-recept is, de érdekes módon bennem a mosolyogva-karikírozva, ropogtatva skandált versrészletek maradtak meg: At tuba terribilisonitu taratantara dixit. (Ennius) Tőle hallottam először Dantét jó karcagi ízekkel idézni: Nelmezzo del cammin di nostra vitamí ritrovai...

Emlegette göttingai tanulmányait, utalt a keleti nyelvekkel való kapcsolatára, de nem is sejtettük, hogy milyen jelentős munkát végez e téren. Egyszer így bölcsekedett: A görög nyelv hatszor nehezebb a latinnál, s a szanszkrit nyelv hatszor nehezebb a görögnél.

Nem finn órán, hanem tőle tanultam meg finnül-magyarul a "Kultanikukku, kaukanakukku" kezdetű népdalt a feledhetetlen első intézeti estén. Ekkor taníttatta a dallammal sem azelőtt, sem azóta nem hallott Horatiusódát, az Integer vitae...kezdetűt. A bölcs és jókedvű beszélgetésben a társaság középpontja Laci bácsi volt. Nem azért, mert ő volt a professzor - sohasem volt professzoros! -, hanem mert az etruszk mosolyos lakomázókra emlékeztetett a derűjével."

Németh László is írt róla, az ő mondatai is illenek rá: „Az elnökkel szerencsénk volt: megint a karcagi igazgatót, Gaál Lacit küldte ki az egyházkerület, akivel tavaly már összebarátkoztam. Arra hogy a régi kollégiumokban, de általában a Ferenc József-kori középiskolákban milyen emberek tenyészhettek ki és bújhattak meg, ez a zömök, kissé vérbő, nemcsak nagy, de élő műveltségű, csillogó kedélyű ember kitűnő példa volt. A berlini (helyesen: göttingai!) egyetemen szakmáján, a klasszika- filológián túl perzsa szakértővé képezte ki magát, Horatius vagy Catullus neki nemcsak szövegek voltak, hanem kedélyén is meglátszó életreceptek.” (Németh László: Homályból homályba, Magvető Bp.1977 - Vásárhelyi idill)

Az általa írt és a róla szóló irodalom felsorolása sok oldalt tenne ki, amire itt nincs mód, de a hivatkozott Jászkunság tudósai 2. című könyvben több mint 40 oldalon (343-386. o.) található méltatások, értékelések, irodalomjegyzékek. Ebben a könyvben nem csak a tanár, hanem a klasszika-filológus, és az iranista tudós és műfordító is emberléptékű megformálásban tárulkozik elénk, elfoglalva méltó helyét Karcag után az irodalomban és a magyar tudományos életben. Sajnos csak élete alkonyán (1948-62-ig) lehetett egyetemi oktató, és rövid ideig a MTA Klasszika-filológia Bizottságának tagja. Ekkor az óperzsa, avesztai, oszét, szanszkrit nyelvek és az indoeurópai nyelvészet elismert tanára. Jelentős munkája a zoroasztrianizmus szent könyvének, az Avestának nyelvészeti és egyben vallástörténeti elemzése. A szovjet-orosz szakirodalom kiváló ismeretében kutatta az óiráni, oszét és jász kapcsolatokat. Jártas volt a preiszlám iráni filológiában. Orientalista írásai több helyen elérhetők: a Kőrösi Csoma Archívumban, a Jászkunságban, Évkönyvekben, Tanügyi Szemlékben.

Gimnáziumi emléktáblája Somogyi Árpád munkája

Emlékét „a fáradhatatlan tudós tanár” eszményképeként őrzi Karcag és gimnáziuma. Felidézzük őt, pedig egyre többen leszünk az öregdiákok között, akiket már nem taníthatott. Méltó kihívás felnőni tanári, emberi, költő-műfordítói, filológusi, irodalom- és vallástörténeti nagyságához, vagy egyszerűen csak szeretetre méltó emberré válni, ahogy ő tette. Az utánunk jövők kell, hogy ismerjék, mert ő valóban nagyon sokat tett a magyar és az egyetemes emberi kultúra ügyéért.

Felhasznált irodalom: Örsi Julianna (szerk.): A Jászkunság tudósai 2. (Szolnok, 2015.)

Unokájaként Glatz Györgyné (Parragh Éva) írásban hozzájárult az életút megjelenéséhez.

Kopasz Árpád

(karcagi diák 1966)

Szolnok

---

adatok: Kopasz Árpád

5000 Szolnok, Ady Endre út 2. 1/3.

+36/20-3297197;

kopaszarpad@gmail.com;

1966-ban érettségizett karcagi diák,

a Karcagi Öregdiákok Baráti Köre

/KÖBK/ választmányi tagja